

IDEA *list*

№2 (21) • 2023

- Весна: відродження світла
- Філософські основи екології
- Метаморфози душі у Боттічеллі

Журнал Культурної асоціації «Новий Акрополь»

Весна: відродження світла _____ 3
Антон Мусулін

Молитва навесні _____ 10
Антон Мусулін

Метаморфози душі
у Боттічеллі _____ 11
Ізабель Охманн

Філософські основи екології _____ 23
Мігель Паділья

Чого я навчилася у Шипе
Тотека _____ 25
Наталія Ніколаєнко

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ

Головний редактор:

Антон Мусулін

Відповідальна за випуск:

Наталія Ніколаєнко

Редактори:

Надія Кульгава, Ольга Косянчук,

Тетяна Косянчук

Коректори:

Олексій Марусяк, Ольга Герман,

Ірина Майданик

Макетування:

Юлія Каменщикова,

Олена Чіркова

Фото: Сергій Поліщук,

wikipedia.org, pixabay.com

Весна є відродженням світла. В темні, холодні, зимові дні ми чекаємо її з нетерпінням, мріємо про квітучі сади та ладне сонце. І весна неодмінно настає. Кожного року. Завжди.

Природа оновлюється, пробуджується від необхідного сну. Уважне око, яке здатне бачити глибше, обов'язково помітить велику роботу, що відбувається. Все зелене та живе має побороги безбарвне та мертве.

З 2010 року щовесни за пропозицією ООН світ відзначає День Матері-Землі. Проводяться просвітницькі заходи, екологічні акції.

Ми вшановуємо Землю як живу істоту, з якою ми співіснуємо, а не просто невдячно споживаємо її ресурси...

Ми намагаємось побачити й зрозуміти єдність планети і людини.

Лікарі і фізіологи кажуть, що існує чіткий взаємозв'язок між ритмами й циклами в природі та в тілі людини.

Глибокий погляд філософа здатний побачити подібність між процесами, що відбуваються в природі (а наше тіло теж є її частиною) та у внутрішньому світі людини. Внутрішньо ми теж потребуємо пробудження, відновлення й відродження. І це також вимагає неабиякої роботи.

В стародавніх культурах різних куточків світу люди описували ці процеси через символи, відзначали свята й проводили ритуали, що давали змогу не тільки побачити, а й прожити цей глибокий зв'язок між природою та людиною.

Ці свята, змінюючись, дійшли до наших днів.

Протягом століть філософи переосмислювали символи, сягаючи все більшої глибини розуміння, а художники зображали їх в прекрасних образах.

Весна – це війна між холодом і теплом, темрявою та світлом. Переможне цвітіння – вінець перемоги, що прикрашає чоло Землі.

Існує також внутрішня війна, яка відбувається між інертністю, темрявою, що можуть полонити душу, та внутрішнім польотом, світлом, що здатне розірвати кайдани смутку та зневіри. Радісність, щедрість та ентузіазм увінчують перемогу, прикрашаючи людину, яка опанувала саму себе.

Перемога походить від слова «могти», а відродження – від «народитися знову»: могти народжуватися знову і знову, щоразу, коли буде необхідно...

Хоча весна панує раз на рік, внутрішня весна не залежить від пори року.

Запрошуємо вас зануритись у символи, що нагадують про відродження та перемогу світла зовні й в душі, та, можливо, ще раз переосмислити свій досвід заради майбутніх перемог.

ВЕСНА: ВІДРОДЖЕННЯ СВІТЛА

■ *Антон Мусулін*

Календарні звичаї та свята виникли в далекі часи. В наші дні вони збереглися лише як елементи сучасних релігій, але їхні сенс та зміст залишилися незмінними. Звичаї всіх культур та цивілізацій відображали зв'язок людини з космосом, із процесом творення світу і втілення божественного у просторі-часі. Беручи участь в обрядах, людина долучалася до джерел і причин усього сущого. Таким чином щоразу заново створювався світ і оновлювався час, завдяки чому уможлиблювалося поєднання космічного, земного і людського ритмів.

Річний цикл

Рік – це модель космічного часу, мікроцикл, що повторює великі космічні цикли. Рік – це коло, яке поєднує вічне та минуще. Хід мирського часу,

Музиканти і танцюристи (фрагмент розпису гробниці «Левів»). Етруски. VI ст. до н.е.

його одноманітність та монотонність порушуються періодами святкового релігійного часу, який дозволяє людині відновити спогади про духовні джерела світу і свої власні.

В давнину не було розриву між міфологією та історією: славнозвісні історичні персонажі та суспільство в цілому намагалися наслідувати міфічних героїв і богів, завдяки чому ставали прикладом моральних і громадянських чеснот для наступних поколінь.

Сучасна людина забула, як долати межі звичайного історичного часу. Вона сприймає рік як подобу лінійки, що дозволяє планувати майбутнє та відкладати відстань від сьогодні до моменту заснування Риму, дати смерті Джордано Бруно, початку Першої світової війни. Ми втратили здатність відчувати несубстанціональне, міфічне, священне, – те, що дає можливість усвідомити життя з погляду метафізичних цінностей.

Рік є моделлю циклічного руху життя символічно і практично. Впродовж року природа народжується, розвивається та вмирає, щоб знову піднятися. Те саме відбувається і з колективним життям суспільства, особливо у

сфері землеробства. Впродовж року антропос і фізис – людина і природа – повторюють у часі шлях світла, Сонця. На небі відбувається протистояння світла й темряви, і ці битви втілюються на землі у порах року.

У традиційних суспільствах людина жила в постійному контакті з природою й не відокремлювала себе від неї. Природа була для неї доброю матір'ю, яка народжувала та годувала; Сонце було батьком, що давав тепло та вогонь. Завдяки священному шлюбу цих двох начал життя не припиняється. Коли небо і земля віддаляються одне від одного, життя покидає форми, йде в глибину. А з новими поцілунками неба і землі життя знову повертається: на початку весни першими пролісками, а наприкінці літа гронами спілого винограду.

Священне і мирське

Небо і земля символізують два аспекти нашого життя: священне і мирське. Мирське містить у собі повсякденне, одноманітне, дні та роки,

сповнені турбот про тіло та його потреби. Мирський час не має ані «розривів», ані таїнств, плине лінійно та веде від народження до смерті. Він не дозволяє вийти за межі «людського» досвіду, доєднатися до метафізичного, позачасового; до реальності, яка вічно залишається юною. Мирська реальність подібна до лісу або лабіринту, де легко заблукати, де відсутні орієнтири та дороги, які ведуть до визначеної цілі.

Але, окрім буденності, в нашому житті є також свята, які переривають звичайний хід історії, дозволяють вийти за її межі та пережити міфічний, позаісторичний час. Свято і церемонії, що його супроводжують, повертають часи, коли Бог чи боги створювали світ, народжувались, страждали та помирали на цій землі, підтверджуючи своїм життям можливість спасіння і подолання смерті.

Під час свят священна історія втілюється тут і зараз – звісно, не через застілля, а завдяки певному піднесеному стану душі. В ці священні дні ми співчуваємо тому, що зазнали боги (сонячні герої) впродовж свого земного існування. Радіючи та страждаючи разом із ними, ми уподібнюємося їм, на деякий час дозволяємо сонячному герою втілитися в нашій душі, відкриваємося Небу, набуваємо здатності сприймати велике, священне, потаємне. Під час свят ми згадуємо про ту довгу дорогу, яку має подолати наша душа, щоб здобути право на безсмертне життя. Тягнучись угору, ми заглядаємо у своє майбутнє.

Все справжнє відбулося в доісторичні часи завдяки діям божественних сил. Все, що реально існує, задумане й створене Богом (Логосом); метафізично, реальним є тільки подібне до божественного, споконвічного, позачасового. Ось чому свята надважливі в людському житті. Вони повторюють важливі події священної історії.

Повторення космогонії

Про початок існування світу нам розповідають міфи. Так, у християнській традиції найважливіші події життя Ісуса Христа стосуються священної історії та метаісторичних часів, бо для вірянина людський світ преобразився, набув нового виміру та перспективи завдяки подіям, про

які розповідають Євангелії. Спокутування гріхів відзначає початок нової історії та нового завіту між Богом і людством.

Відзначаючи Різдво, Великдень, народження та смерть Іоанна Предтечі, християнин повертається до джерел. З іншого боку, ці свята збігаються з початком пір року. Таким чином у вертикальній площині свята пов'язують людину з Отцем і творцем світу, а в горизонтальній – з природою та її циклами. Завдяки обрядам людина бере участь у процесі відтворення та ствердження порядку на землі й на небі. Свята наближують до неї страждання й подвиги Матері-Землі, яку греки називали Деметрою, та сонячних героїв, які у своїх мандрах проходили крізь дванадцять областей неба. Христос, Діоніс, Осіріс, Кецалькоатль, Гільгамеш – всі вони та багато інших живуть у душах людей, здійснюючи там свою подорож з метою повернутися додому, воскреснути з мертвих, знайти своє місце на небі. У кожної людини є своя зірка, і кожна людина мріє про неї. Подібно до Маленького Принца Екзюпері, ми знаємо, що ми – лише мандрівники на цій землі; в нашій душі живуть спогади про Небо.

Найважливіші події священного часу співвідносяться з весняним і осіннім рівноденнями, літнім і зимовим сонцестояннями. Під час зимового сонцестояння римляни відзначали день народження Мітри, Непереможного Сонця. В Єгипті цей день вважали днем народження Гора, а у стародавніх слов'ян – Сварога.

Перший день літа знаменує народження Іоанна Предтечі, старого Сонця – світла, яке щодень стає слабкішим, аби на початку осені полишити цей світ. Восени відзначається день померлих, а з весною традиційно пов'язують ідею поновлення та духовного воскресіння.

Весна

Весна, як ми казали, уособлює народження року, момент, коли вогонь перемагає холод, а світло – темряву. Символічно перший день весни – це точка, яка поєднує небо, землю і підземний світ. Це момент відродження світла, а отже, і міфічного сонячного героя, який у цей день після до-

Кора. Стародавня Греція. 660–480 р.р. до н.е.

вгих випробувань і сходження в Аїд здобуває право на вічне небесне життя.

У багатьох народів початком року вважалася весна. Так, у Римі січень визнали першим місяцем лише за часів Юлія Цезаря, а до того першим вважали березень. Це підтверджують назви деяких місяців нашого календаря; так, «грудень» (декабрь) походить від кореня дека («десять») – в давні часи він був десятим місяцем року.

Весняні обряди та звичаї тісно пов'язані з початком землеробської праці, з магією родючості. Бажання пробудити життєві сили природи, аби родило протягом року, уособлене в обряді ходіння по свіжій траві, який називали «ходіння по весні».

Весна – це час закінчення боротьби живої та мертвої природи, перш за все, в рослинному світі. Вічнозелений Осіріс, Персефона-кокос перемагають смерть і здобувають свободу. Після перебування у рабстві, в підземному світі, вони виходять на світло дня, а разом із ними – все життя, що було зачинене в холодному кам'яному палаці бога смерті та безруху.

Повернення до Хаосу

Щоб могло народитися нове, необхідно, аби померло все старе, що віджило свій вік. Наприкінці року світ стає «старезним», «зношеним». У якутів слова «світ» і «рік» мають одне й те саме значення, вони говорять: «Світ пройшов». Впродовж року світ народжується та помирає, кінець року означає і кінець світу, який із першим днем весни почне жити заново.

Смерть року і «зношування» світу супроводжуються святами, які символізують повернення до первісного стану, до часів, коли все існувало як можливість і все було можливим.

В Римі «кінцем часу» були Сатурналії, які до сьогодні дійшли у формі Масляної чи карнавалу. Карнавал – це час жартів, весілля, бенкетів, маскарадів; час хаосу, де немає ані правил, ані порядку. Карнавал – це період земної комедії, яка передуює космічній драмі та відродженню.

Впродовж карнавалу мирське набуває сили, панує, досягає кульмінації. Можна припустити, що пісні, танці, жарти, бенкети й гуляння в масках первісно мали ритуальний характер і

сприяли тому, аби прискорити і зжити все, що не мало можливості проявитися впродовж впорядкованої частини року.

У багатьох країнах карнавал був також часом засудження всіх гріхів суспільства. В останні дні Масляної відбувався суд над Карнавалом – великою лялькою, набитою соломою, із головою з глиняного горщика чи гарбуза, яку «прокурор» звинувачував у всіх можливих гріхах, скоєних протягом року конкретними людьми або жителями цієї місцевості. І «прокурор», і «адвокат» за допомогою сатири та іронії засуджували все, що призводило до зношування часу і порушення порядку.

Під час карнавалу все змінювалося. Чоловіки перевдягалися жінками, юні – старими, які уособлювали предків і минулий рік; люди виряджалися тваринами і навіть нечистою силою – чортами та домовими. Завдяки маскам учасники карнавалу ставали невпізнаними, що дозволяло їм на кілька днів бути поза межами соціальних норм, правил поведінки, дотримуючись яких людина може займати певне місце в суспільстві.

Очищення

Після карнавалу починався період очищення, повернення до священного. Це шлях внутрішньої самотності та самозречення, завдяки яким стає можливим відродження світу. В більшості космогоній Бог створив світ, приносячи себе у жертву. Перед початком року, а отже, і початком світу, панує хаос, Ніч часу, потім пробуджується Творець, який трансформує хаос у космос. Так, на Сході перший день року – це день, коли Брахма створив світ, а також день повернення епічного героя Рами у свою столицю після чотирнадцяти років вигнання. В юдейській традиції поверненню народу на батьківщину передують сорок років мандрів, а в християнстві поновленню завіту між Богом та людством – сорок днів перебування Спасителя в пустелі та його смерть.

Подорожі, пустеля, самота, сходження у підземний світ і страждання сонячного героя – все це символізує період очищення. Щоб піднятися на новий виток спіралі на шляху сходження до неба, треба звільнитися від усього старого, ма-

теріального, мирського. В послідовності Карнавал–очищення можна впізнати протиставлення минулого та вічного, матерії та духу. Відповідні церемонії та звичаї дозволяють співвіднести ці два аспекти існування людини у світі. Беручи участь у карнавалі, людина ставала цілком мирською, блазнем і комедіантом, аби потім оновитися духовно за допомогою обрядів самоочищення. Щоб очиститися, спочатку потрібно пройти через бруд. Неможливо пізнати добро, не зустрівшись зі злом.

Березень – це початок року, відродження життя, а останній місяць року, лютий, відзначав кінець часу. У римлян цей місяць був часом спокути гріхів, і його назва походить від *dies febrivatus* – «день очищення». Впродовж лютого відбувалося очищення та індивідуальне і колективне поновлення. Очисний характер мали свята Луперкалії й Амбурбії, а пізніше їх замінили свята Очищення Марії та свято свічок – Стрітєння.

Луперкалії відзначалися у середині лютого на Палатинському пагорбі, у вовчій печері, що символізує лоно землі. Земля породжує життя, яке перебуває в ній, доки не набере сили, щоб вийти на денне світло. В міфічні часи у вовчій печері зростали сини Марса і весталки Реї Сильвії – Ромул і Рем, які заснували Вічне місто. Вовк є символом Марса, бога рослинності, правителя березня, якому він дав назву. Пригадаймо також, що в Стародавній Греції сонячним вовком називали Аполлона, який відкриває шляхи життя і світла. Церемонії та обряди, які супроводжували це свято, мали очисну роль на рівні цілої держави. Після Луперкалій Рим ніби наново народжувався, знову ставав юним і сильним, як у давні часи, коли постав на землі під заступництвом богів.

Очищення, що передуює початку весни, мало бути повним. Щоб очистити і душу, і житло, і місто, і поля, люди разом спалювали сміття, ритуально вмивалися, освячували поля та будинки, «омолоджувалися» квітами, поновляли хліби та воду в оселях, а також проводили церемонії, аби допомогти землі «завагітніти» та народити багатий врожай. Аби довести процес очищення до логічного кінця – бо завжди залишається бруд, що криється навіть від найуважливішого погляду, – у багатьох народів був звичай спалювати

всі виявлені та невиявлені гріхи, хвороби й нещастя, які жрець переносив на солом'яну ляльку, що уособлювала минулий рік. У Стародавньому Римі це була Анна Перенна, яка в пізніші часи стала Карнавалом, Масницею та Мореною.

Масниця, персоніфіковане свято проводів зими та зустрічі весни, – це персонаж, що втілює смерть, родючість, рік, що пішов, і рік, що настає. Подібно до Януса, Масниця символізує точку переходу, прірву та міст над прірвою, пройти яким можуть лише очищені, що відродилися, бо в новому світі все має відповідати першим безгрішним часам. Масницю уособлювало солом'яне опудало в ганчір'ї, зі сковородою в руках як знаменням нового Сонця і нового хліба. Після гулянь, головним персонажем яких було опудало, його ховали, топили або спалювали, розкидаючи золу по полях (вважалося, що це сприяє майбутньому врожаю).

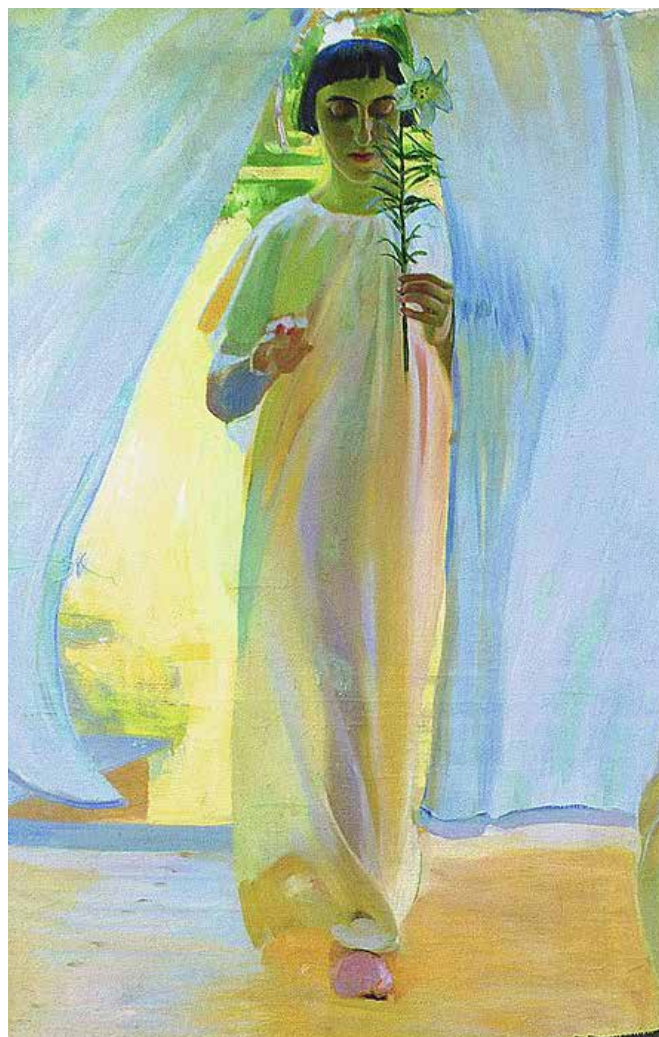
Після свята побороної зими закликали весну. Народ співав веснянки – гімни Ладі, матері Сонця, водив хороводи, звертаючись до зірок та місяця. Благодать не приходить на землю сама собою. Життя необхідно закликати. Люди повинні піти назустріч сонячній дитині, подібно до Ладі, нового Сонця, що спускається на землю в образі зозулі, аби проголосити настання весни та нове народження. Саме тому вулицями селища люди водили цапа, співаючи пісні, які присвячували Ладі та Лелю. Зазвичай в цей період також запалювали священні вогні, водили навколо них хороводи та стрибали через багаття. Вогні зігрівали землю, допомагали Сонцю у його справі. Той самий зміст мали обрядова оранка та сіяння проса: заклинання великого Орача-Сонця, того, хто перетворив першу багнюку на плодючий ґрунт.

Стародавні люди вітали Сонце, здіймаючи руки до неба, та молили про повернення життя зовнішнього і внутрішнього.

Відродження

Впродовж останнього місяця року суспільство очищується від усіх гріхів, які накопичилися за рік, воно воскресає, стає здатним відновити свій зв'язок із силами природи.

Обряди та символи цього періоду говорять

О. Мурашко. Благовіщення (фрагмент). 1909 р.

про початок, про становлення світу, про творення, яке потребує божественного втручання, бо лише боги можуть створювати щось справжнє. Саме тому із початком весни пов'язані ідеї священного шлюбу, воскресіння померлого героя (божества), сходження божества на землю й інші теофанії та ієрофанії.

У Вавилоні в перший день весни відзначали свято заручення Мардука, заступника міста, з богинею родючості. У цей день із храму в місто поверталась богиня Іштар на човні-колісниці, від назви якого, як припускають, пішло слово «карнавал».

У Греції у квітні, в розпал весни, відзначалося народження Афродіти та Артеміди. У слов'ян богинею весни була Лада – слов'янська Венера, символ кохання, гармонії, краси та злагоди. Подібно до Кібели і Латони, Ладу називали Матір'ю і зображали з немовлям на руках.

Перші дні весни пов'язані не тільки з народженням, а і з зачаттям. У березні відзначається

свято Благовіщення. В цьому ж місяці були зачаті сонячні герої-спасителі (як то Митра і Гор), народжені в дні зимового сонцестояння. Подібно до Сонця, яке впродовж року здійснює свої дванадцять подвигів, всі сонячні герої після смерті та сходження в підземний світ перемагають Темряву і воскресають навесні. Християнська Пасха відзначається в першу неділю повного місяця після весняного рівнодення. Саме тоді Ісус стає Христом, «опівнічним Сонцем»; його душа, символом якої є Місяць, очищується стражданнями і стає бездоганим провідником духу – Сонця.

Не заглиблюючись у деталі солярних культур та ініціатичного символізму, можна сказати, що всі вони говорять про спроможність духу піднятися над матеріальними аспектами існування. Душа здатна вийти з печери і споглядати чисте світло Єдиного не тільки Божою милістю, а в першу чергу завдяки своїм власним зусиллям.

Важливий символ відродження – яйце. Традиція розписувати яйця й досі поширена в усіх християнських країнах. Кельти, греки, єгиптяни, фінікійці, тибетці, китайці та багато інших народів вважали, що світ походить із космічного яйця. Воно уособлює споконвічну реальність, первісний порядок, а також циклічне поновлення, воскресіння. В деяких гробницях археологи знаходили скульптури Діоніса з яйцем у руці – символом і обітницею повернення до життя. У Греції й донині пасхальний тиждень називається тижнем відновлення.

***

Все, що відбувається у світі видимому, горизонтальному світі форм, якимось таємничим чином здійснюється і у внутрішньому, нематеріальному світі людської душі. В усіх давніх традиціях, у всіх народів існував міф про сонячного героя, про божество, яке приходить на землю, у темряву, де помирає і воскресає. Сонячний річний цикл нагадує нам про існування внутрішнього світла, внутрішнього сонця, вогню, якому потрібно набагато більше часу, аби вийти із темряви назовні, стати видимим, відчутним, благодотворним.

Усередині кожного з нас є своє небо і ясна сонячна дорога, шлях внутрішньої трансформації.

О. Мурашко. Благовіщення (фрагмент). 1909 р.

В кожному з нас спить філософ, який очікує свою весну, робить перші кроки до Неба і Бога, перші кроки назустріч усьому прекрасному і доброму. В кожному з нас спить божественна дитина, яка любить мудрість чистою, щирою любов'ю; дитина, здатна дивуватися невичерпним чудесам життя і запитувати про те, про що дорослі вже не запитують. В кожному з нас спить герой, здатний долати перепони, падати й підводитися, вмирати та воскресати, герой, що кинув виклик смерті. В кожному з нас спить містик, який інтуїтивно відчуває присутність таємниці в усьому, що його оточує: в мерехтінні зірок і у гуркоті грому, у візерунках каміння і в шелесті листя. Цей містик впізнає Бога в усмішках і стражданнях людей, тому що саме божественне усміхається і плаче всередині нас... ■

МОЛИТВА НАВЕСНІ

■ *Антон Мусулін*

Учителю,
Візьми мене в пустелю за собою,
Волю стати Голосом та Словом мови,
Що всі уже забули.

І розіпни мене,
Хоча би як розбійника,
коли у Бога вкрав численні дні та ночі,
блукаючи у сумнівах своїх.

Учителю,
В моєму місті сплять усі.

Та може, все ж бодай хоч хтось прокинеться та прийде,
Як перетвориться на кров вода,
Як буде на чолі вінок терновий,
А у руках твоїх –
І Молот, і Свобода
Мене до гір Кавказу прикувати.

Учителю,
Візьми мене з собою. Бодай Рабом я буду,
Ти розіпни мене
Поміж Землею й Небом.

Хіба не бачиш ти,
Всі сплять в моєму місті. А йде весна –
І перших квітів час,
І час вмирання.

Переклад з хорватської Марії Пацевської та Олени Лукіної ■

МЕТАМОРФОЗИ ДУШІ У БОТТІЧЕЛЛІ

■ *Ізабель Охманн*

Сандро Боттічеллі – флорентійський художник-гуманіст XV століття. Він входив до культурного осередку сімейства Медичі, але особливо вирізнявся як активний учасник Платонівської академії в Корреджо, яка під керівництвом Марсіліо Фічіно розвивала філософські принципи епохи Відродження.

Боттічеллі є автором багатьох шедеврів, але відомий він передусім завдяки двом картинам: «Народження Венери» і «Весна». Вони пов'язані спільною темою з іншим полотном – «Паллада і Кентавр», що є їхнім синтезом. Ці роботи, написані для сімейства Медичі між 1482 і 1499 роками, сьогодні знаходяться в Галереї Уффіці у Флоренції.

Триптих символізує перевтілення душі згідно з платонівською та неоплатонівською філософією, послідовником якої був Марсіліо Фічіно. Щоб зрозуміти символіку цих картин, можна застосувати декілька ключів, оскільки Боттічеллі у своїх творах розширює можливості тлумачення язичницьких образів, що дає можливість осмислювати їх з позиції християнства і неоплатонізму.

Народження Венери

За античною міфологією, Венера народилася з морської піни, що утворилася із пролитої в море крові Урана після того, як його кастрував син Кронос. Народжена в морі Венера вийшла на берег острова Кітера, про що оповідає Гомерівський гімн Афродіті.

Боттічеллі зобразив Венеру в центрі картини: богиня стоїть на мушлі, яка припливає до берега, керована подувом двох божеств-вітрів – Зефіра та Аври. Лівою рукою Венера притримує пасмо волосся, правою прикриває груди. Її зустрічає Ора, одна з богинь пір року, дочка Зевса і Феміди. Квіти на сукні Ори вказують на те, що це богиня весни. Вона ось-ось зодягне Венеру в шати, прикрашені зображеннями квітів. З неба повільно падають троянди, які, за легендою, народилися одночасно з Венерою.

Венера

Згідно з християнськими тлумаченнями, народження Венери з моря подібне до народження людської душі зі священних вод хрещення. Оголеність богині символізує чистоту і простоту душі, її красу, що не потребує прикрас.

Піко делла Мірандола вважає народження Венери образом творення світу. Богиня народилася після оскоплення Урана – таким чином матерії передалося сім'я ідеальних форм. Отже, Венера є плодом єдності духу і матерії у космічному плані. Зефір – це Дух, який дме на води, подібно до біблійського Духа Божого. Містичний дощ з троянд, народжений диханням бога вітру, натякає на те, що небо запліднило море.

Неоплатоніки розрізняють дві Венери, кожна з яких заслуговує на прийняття та шанування, бо обидві божественні.

Перша – *Venus Urania* (Любов Небесна) – захоочує до міркування; друга – *Venus Pandemos* (Любов Земна) – спонукає до породження життя.

Кавальканти описує обох богинь в «Бенкеті»: «Йдеться про те, що перша Венера, Венера духу, народилася без матері від Неба, тому що в натурфілософії «мати» означає «матерія». Друга Венера, яка є душею світу, народилась від Юпітера та Діони. Одна з них розумна, їй притаманний ангельський дух, друга – це сила, що породжує, властива душі світу».

Зефір

Бог вітру Зефір тримає в обіймах Авру – легкий бриз.

Зефір є уособленням духу (пневми), що дме на первісні води; це Божественне Дихання, яке керує втіленням душі.

Картина символізує народження людської душі, яка приходить у цей світ в оточенні чотирьох стихій. Повітря, вода та земля ділять полотно на три частини, а стихія вогню позначена м'яким світлом, що огортає всю сцену.

Якщо подивитися глибше, можна сказати, що картина відображає потрійну природу людини: дух (Зефір) – душа (Венера) – тіло (богиня весни Ора). Венера як символ людської душі знаходиться в центрі картини. Жест богині свідчить про цнотливість і, водночас, чуттєвість, що підкреслює подвійність природи Венери як любові небесної і земної. Об'єднуючи протилежності, Венера відображає принцип гармонії. Душа є перехрестям, де можуть зустрітися протилежності: з одного боку, Зефір з Аврою і троянди,

Сандро Боттічеллі. Народження Венери. 1485 р.

народжені їхнім життєдайним диханням, з іншого боку, богиня весни Ора та гірлянда троянд на її сукні – як символ можливості зустрічі Неба і Землі.

Весна

Відповідно до назви, на перший погляд картина зображає та прославляє прихід весни.

Сюжет полотна розгортається справа наліво довкола богині любові Венери, яка вийшла на велику галявину посеред апельсинового саду. Деревя розступилися перед нею півколом, біля богині утворився ореол світла. Безумовно, це священний сад Венери, який, згідно з міфом, знаходиться на острові Кіпр.

У правій частині картини художник зобразив сцену з твору Овідія: бог вітру Зефір побачив у саду Гесперид німфу Хлориду, запалав до неї пристрастю і після тривалих переслідувань оволодів нею. Потім він розкався у своєму шалі і перетворив німфу на богиню вічної весни Флору, подарувавши їй царство квітів. Відтоді богиня молодості та цвітіння Флора є покровителькою землеробства і жіночої родючості. Флора засіває землю квітами, що символізує здатність породжувати життя.

Господиня саду Венера знаходиться в центрі картини. Вона відступила трохи вглиб саду, пропускаючи вперед свій почет. Над нею літає її син Ерос із зав'язаними очима, спрямовуючи стрілу любові. Ліворуч від Венери три Грації кружляють у вишуканому танці.

Ліворуч від Грацій зображений вісник богів Меркурій. Він повернувся до всіх спиною, відгородившись від усього, що відбувається в саду. У правій руці бог тримає кадуцей, за допомогою якого відганяє темні хмари від саду

Сандро Боттичеллі. Весна. 1482 р.

Венери. Меркурій уособлює захисника саду, завдяки йому тут вічно панує мир. Відвагу Меркурія як охоронця підкреслює шабля на його лівому стегні.

Сад Венери – це сад миру. Він символізує вічну злагоду і весну.

Однак картина має значно глибший символізм, ніж просто зображення весняного саду любові. Варто зауважити, що в латинській мові слова «ліс» і «матерія» (*silva*) є синонімами, тож тут йдеться не тільки про прихід весни, а й символічно про втілення душі у матеріальному світі. На картині алегорично зображений шлях душі до божественного джерела: її повернення до саду миру та шлях її вдосконалення від любові чуттєвої до любові чистої, спрямованої до споглядання вічних істин.

Простір картини умовно поділений на дві частини, які гармонійно поєднує центральний образ Венери. Цих дві частини символічно відображають подвійну природу богині (Душі): Венеру Пандемос, котру приваблюють земні насолоди, та Венеру Уранію, що жадає небесного щастя.

Картина ілюструє метаморфози любові, які відбуваються в саду Венери.

Неоплатоніки вважали любов дуальним почуттям, що поєднує в собі чуттєве бажання і духовну спрямованість до Бога. Вони описували ідеальний шлях людини як постійне зусилля, спрямоване на те, аби чуттєва пристрасть трансформувалася у духовне прагнення пізнання та єдності з Богом.

Зефір, Хлорида і Флора

Бог вітру Зефір, який тут символізує пристрасне кохання, вривається до саду Венери з такою силою, що гнуть дерева. Він переслідує німфу в прозорому вбранні, яка перелякано на нього озиряється. Наївна Хлорида, яку полонила ця сила кохання, переживає чудесне перетворення на всепереможну красу – плід єдності пристрасті та чистоти. Боттічеллі зобразив перетворення Хлориди у Флору як символ перетворення Природи.

Можна й інакше тлумачити цю сцену. Згідно з орфізмом, душа втілюється у проявлений світ з подувом вітру. Охоплений стражданням Зефір намагається спіймати душу-Хлориду, небесну зірку, тому вривається в сад миру, підштовхуючи її сюди. Таким чином, пристрасне кохання приводить душу до перевтілення та водночас відкриває їй шлях до небесного світу.

Флора, Душа-квітка, уособлює земну красу, вона сіє троянди і робить світ прекрасним. Флора – це Венера земна (*Venus Pandemos*), або мати життя.

Венера

Богиня, яка є центральною фігурою картини, уособлює гуманістичний ідеал любові, тобто не тілесну любов, а духовну, що дозволяє душі здійнятися до вершин чистого розуму шляхом аскези. В «Бенкеті» Платона роль Венери виконує жриця Діотима, яка вказує дорогу до небесної Краси та Любові.

За Платоном, зв'язок між смертними та богами можливий завдяки любові. Цю могутню любов, яка пронизує весь світ, символізує Венера. Вона керує космічним процесом, котрий поєднує людей з богами та підпорядковується тритактному ритму: *еманація* (творення) продовжується *перетворенням* (або поривом), породжуючи екстаз *відродження*, з якого виникає вища любов, або досконалість, яка дозволяє повернутися на Небо і з'єднатися з богами.

Піко делла Мірандола пише: «Завдяки... любові людина досягає такого рівня – якщо здіймається вгору від досконалості до досконалості, – що, з'єднавши повністю свою душу з розумом, перетворюється на янгола; як матерія, запалена вогнем, людина, цілковито запалена янгольською любов'ю і перетворена на полум'я, підноситься до найвищої частини нижнього світу. Таким чином, очищена від бруду земного тіла і перетворена у духовному полум'ї любовної сили, піднявшись до розумоосяжного неба, вона щасливо відпочиває в обіймах Першоотця»¹.

Як зазначає Хорхе Анхель Ліврага, Боттічеллі зображає Венеру, що панує над минулим, теперішнім і майбутнім. Вона є центральною віссю картини. В розумінні платоніків це любов, яка править всім проявленим світом і набуває певних форм відповідно до потреб і рівня свідомості кожної людини.

Жестом, спрямованим у бік трьох Грацій, Венера благословляє та закликає до поміркованості. В неоплатонізмі Відродження цю богиню згоди та гармонії зображують як володарку чеснот, умиротворення та поміркованості. Венера виглядає вагітною – вона сповнена гармонією миру.

Три Грації

Піко делла Мірандола вважає, що цілісність Венери відображена у єдності трьох Грацій.

Три Грації уособлюють минулий, теперішній і майбутній час, а також три образи любові. За християнським тлумаченням, вони символізують теологічні чесноти: віру, надію та милосердя.

Згідно з платонізмом, ця тріада уособлює чисту любов або красу, цнотливість і насолоду. На думку Фічіно, «любов розпочинається з краси та закінчується насолодою». На шляху вдосконалення душі першим щаблем до насолоди та краси є мистецтво. Останній щабель – це споглядання Блага в екстазі священної любові.

Перша Грація – Краса. У мистецтві Відродження краса займає центральне місце і має майже містичне значення. Художники та поети здатні бачити красу, а отже, можуть пробуджувати любов і мудрість. Здатність бачити красу світу, яка є відблиском божественної краси, допомагає піднятися до споглядання вищих світів. «Краса світу є сяйвом Божественного лику», – стверджує Фічіно. За вченням платоніків, філософ повинен сприйняти відчуттєвої краси те, що підтримує вогонь вищої любові.

На думку Фічіно, добро міститься всередині сфери, на поверхні якої – краса. Це два аспекти однієї реальності: внутрішня та зовнішня досконалість. Піко делла Мірандола підпорядковує красу добру, подібно до того як естетика підпорядковується етиці. Згідно з ученням Платона про красу, викладеному в «Федрі», земна краса – єдине, що може розбудити в душі ремінісценцію небесної краси, яку душа споглядала до того, як втілилася в цьому світі. Саме тому для філософів епохи Відродження краса є насамперед духовним поняттям.

Друга Грація – Цнотливість. Грація, яка стоїть в центрі, ототожнюється із цнотливістю. Це чиста любов, яка ніколи не була заплямована тілесни-

¹ Піко делла Мірандола. Коментар до канцони про любов Джіроламо Бенів'єні // Естетика Ренесансу. М.: Мистецтво, 1981.

Сандро Боттічеллі. Весна (фрагмент). 1482 р.

ми бажаннями. На думку містиків епохи Відродження, тільки чиста любов дозволяє по-справжньому насолоджуватися красою. Ця Грація відрізняється від двох інших відсутністю будь-яких прикрас. Вона стоїть спиною до нас, і це означає, що досягнути божественного можливо, тільки якщо відсторонитися від цього світу заради споглядання іншого, священного світу.

Про посередницьку функцію любові говорить Платон в «Бенкеті»: любов – це бажання, пробуджене красою. Якщо краса не пробуджує любові, то саме бажання – це не любов, а хіть. Проте краса, позбавлена чуттєвості, лишалася б лише абстрактним поняттям, не пробуджуючи любов. Тільки оновлююча сила споглядальної любові здатна об'єднати протилежності.

Третя Грація – Насолода. Насолода – це не чуттєва хтивість, а внутрішня радість від споглядання іншого світу, досягнення якого є найвищою метою філософа. Ця філософська радість (яку в античності називали *eudaimonia*) є найвищим Благом.

Сповнений витонченості танець трьох Грацій, які утворюють єдине ціле співмірністю тіл і рухів, – це символ гармонії.

Три Грації уособлюють велику таємницю згоди та подолання дуалізму за допомогою третього начала, що об'єднує протилежності.

Завдяки згоді в круговому танці трьох сестер народжується краса.

Ерос-Купідон

Це син Венери Небесної. У трактаті «Про любов» (*De Amore*) Фічіно пише: «Оскільки душа – мати любові (Венера ототожнюється з душею), любов є енергією душі».

Ерос націлює свою стрілу в Любов-Цнотливість.

Мовою містичного символізму доби Відродження Ерос-Купідон – це велика сила, яка допомагає людині подолати сходи, що ведуть до Бога. Своєю палаючою стрілою Купідон запалить бажання в чистій (але несвідомій) любові, пробудить сплячу волю душі, спонукаючи її до свідомого пошуку самої себе. Це буде героїчний порив, який увінчається повним єднанням «мисливця» та «об'єкту його полювання», – образ, який використовував Фічіно, а пізніше підхопив Джордано Бруно.

«Орфей каже, що любов “не має очей”, бо вона вища за розум», – зазначає Піко делла Мірандола. Щоб пізнати божественну природу безсмертної душі, приховану в її глибині, потрібно розвивати внутрішній зір, який художники епохи Відродження символічно зображали як фізичну сліпоту. Про здатність бачити внутрішнім зором йдеться у трактатах «Герметичного корпусу» (*Corpus Hermeticum*). Саме це внутрішнє бачення символізує Купідон, очі якого зав'язані.

Меркурій

Бог, який завершує композицію картини і уособлює вищу мету подорожі душі. Своім жезлом кадуцеем, спрямованим в небо, Меркурій закликає до екстатичного споглядання, якого можна досягнути завдяки єднанню з духом.

Традиційно Меркурій – це провідник, який супроводжує трьох Грацій. «На зміну насолоді приходить розум, який є вищим благом, істинним і тривалим», – стверджує Піко делла Мірандола. Вищі почуття, як і справжня радість, можуть сприяти народженню мудрості, коли людина скеровується вищим розумом.

Фічіно вважає Меркурія богом розуму, завдяки якому душа згадує про Небо через осяйну силу споглядання. Меркурій розганяє хмари невігластва, розсікаючи їх своїм жезлом, і усуває з душі хаос, викликаний темними пристрастями та «нерозумними думками».

Меркурій – це також містагог, який дозволяє проникати в потаємні герметичні знання. Розганяючи хмари за допомогою кадуцея, він не відганяє їх повністю, адже вони утворюють необхідний серпанок, крізь який світить сонце трансцендентної правди, не засліплюючи того, хто звернув до нього свій погляд. Розкривати таємниці означає зривати той серпанок, який захищає від променистого, сліпучого сяйва Істини.

Вказуючи на приховане за хмарами Божественне світло, відвернувшись від земного світу заради споглядання світу вищого, Меркурій уособлює подальший розвиток тих тенденцій, які розгорталися у танці трьох Грацій. Меркурій – це провідник духу, про що свідчать звернені додолу язички полум'я, намальовані на його мантиї.

Композиція картини зображує повний цикл, об'єднуючи Зефіра і Меркурія. Відсторонитися від світу, подібно до Меркурія, чи з'єднатися зі світом із пристрасстю Зефіра – це дві взаємодоповнюючі сили любові, хранителькою якої є Венера, а посланцем – Купідон.

Дихання і дух – це одне й те саме. Весняне дихання Зефіра (який у своєму неприборканому пориві може також асоціюватися із Сатиром чи Паном, у певному розумінні «земним Меркурієм») і дух Меркурія – це дві фази процесу, який постійно повторюється: сходження на Землю з подихом пристрасті та піднесення на Небо завдяки духу споглядання.

У Плотина в «Еннеадах» зустрічаємо подібну асоціацію з Венерою (Душею чи Психеєю) та Меркурієм (Духом або Нусом) – це досконала форма Афродіти.

Три Грації – це дзеркальне відображення тріади Зефір-Хлорида-Флора, тобто пристрасть-цнотливість-краса. Якщо остання тріада є низхідним рухом втілення (еманацією), метою якого є Краса, то три Грації відображають перехід до іншого світу заради досягнення гармонії. А Меркурій символізує єднання з Небом, щоб досягнути Істини.

Саме такими є три головні етапи в метаморфозах душі філософа, закоханого в мудрість: пробуджений Красою, він повинен досягти внутрішньої Гармонії, аби наблизитися до Істини.

Паллада і Кентавр

На передньому плані зображена богиня мудрості Мінерва (Афіна Паллада) поруч з Кентавром, якого вона злегка тримає за волосся. Атрибутами Мінерви у Боттічеллі стають алебарда (замість списа) та гілки оливкового дерева, які увінчують голову богині, а також обвивають її руки та груди. Подібно до трьох Грацій, Мінерва є провідником філософа на шляху вдосконалення.

Кентавр зображений між Мінервою та стрімкою, немов стіна, скелею, і тримає лук. Простір, в якому знаходяться персонажі, зі сторони Кентавра обмежений скелею, з боку Мінерви відкритий, а у глибині картини видніється невисока палісандрова огорожа.

Мінерва тут зображена як охоронець (в ті часи гвардійці носили алебарди). Певно, Кентавр проник на заборонену для нього територію. Богиня спіймала його у момент, коли він перевіряв натяг тятиви свого лука (середній палець Кентавра ще зігнутий), аби випустити одну зі стріл із сагайдака. Мінерва схопила Кентавра за волосся, змусивши відмовитись від наміру і повернути голову до неї. На обличчі Кентавра вираз страждання.

Але що це за заборонене місце, куди без дозволу проникнув Кентавр?

Відповідь знайдемо, якщо згадаємо, що Кентавр уособлює хтивість, а незаймана богиня Мінерва – цнотливість. З позиції християнської моралі цю сцену можна тлумачити як перемогу чистоти над тілесними бажаннями. Але сюжет також асоціюється із платонівським ученням про душу.

В образі богині мудрості Мінерви, яка символізує любов, що прагне до пізнання, відображена Венера Уранія, Любов Небесна. В картині «Весна» Зефір дає свободу своєму тілесному бажанню, а тут Кентавр, напівкінь-напівлюдина, символізує подвійну природу людини, яка розривається між бажаннями тіла (тваринна частина Кентавра) і своєї людської сутності (людська частина). Як стверджує Фічіно, тварина всередині нас – це наші почуття, людське всередині нас – це наш розум.

Сандро Боттічеллі. Паллада і Кентавр (фрагмент). 1482 р.

Кентавр знаходиться біля скелі, що нагадує про важкість матерії в найщільнішому її прояві – у формі мінералу; водночас Мінерва зображена у просторі з відкритим небом. Мінерва тримає Кентавра за волосся, тобто за голову, підкреслюючи, що саме розум-мудрість може подолати подвійність людської природи. Подібно до Меркурієвого кадуцея, алебарда Мінерви спрямована вертикально вгору і вказує на небесні сфери, до яких прагне філософ.

Лук Кентавра і алебарда Мінерви доповнюють одне одного, уособлюючи ідею внутрішнього зусилля, завдяки якому людина одержує владу над собою.

Ця картина є вінцем триптиху, який символічно зображає народження душі між Небом і Землею, її шлях через сад миру до духовного щастя, вказаного Меркурієм, та її входження до царства гармонії Мінерви – Любові, осяяної мудрістю.

Переклад О. Василюк ■

День
Матері-

Землі

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ¹

■ Мігель Паділья

Щороку 22 квітня світ відзначає Міжнародний день Матері-Землі. Цього року минає майже півстоліття з моменту його започаткування. Втім, ми далеко не просунулися на шляху до змін, необхідних, аби покращити наше ставлення до планети. Можливо тому, що деякі речі потребують кардинальних змін, а ми пручаємося, докладати зусиль, аби підтримувати звичний спосіб життя й свої уявлення про щастя і розвиток, засновані на споживанні, комфорті, користолюбстві, потребі мати все більше й більше, замість того, щоб досліджувати інші способи буття та існування на Землі.

Людина і природа

Можна запитати, яка користь від усіх стародавніх міфів і теорій, якщо наука вже розкрила таємниці природи? Немає нічого поза реальністю. Але, крім холодного розуму, існує багато способів пізнати цю реальність і налагодити зв'язки з нею. Протягом століть раціональні міркування, які можна назвати науковими, були для людини засобом пізнання навколишньої реальності й навіть самої себе. Проте наш спосіб пізнання світу та взаємозв'язку із ним є не лише раціональним, він набагато ширший. У 20-му сто-

¹ Фрагмент статті.

літті фізик Вернер Гейзенберг сказав: «Ми спостерігаємо не саму природу, а природу, піддану впливу нашого методу дослідження». Біолог Стівен Хардінг у своїй чудовій книзі «Жива Земля» нагадує нам про психолога Юнга, що описав чотири великі психологічні феномени. Це чотири основні шляхи пізнання, які людина має поєднати, аби наблизитися до таємниці природи: мислення, почуття, відчуття та інтуїція.

Лише завдяки поєднанню цих чотирьох способів пізнання можна досягти справжнього розуміння. Людина може піднятися до справжньої інтуїції, яка дозволяє побачити єдність поза межами явищ, що до неї долучені. Зазвичай ми вивчаємо лише видимі нам явища природи, наче літери великого тексту, не знаючи того, що за ними стоїть, і не розуміючи їхнього глибинного послання та значення. Щоб усвідомити це, поміркуймо про те, завдяки чому (опріч наукових знань і внеску дня екології, який відзначаємо нині) мільйони людей протягом всієї історії відчували тісний зв'язок із природою як життєву необхідність, а не просто утилітарну потребу, та інтуїтивно розуміли, що є Велика Мати-Земля – те, на що сучасна наука тільки починає звертати увагу.

Ми знаємо, що людина є соціальною істотою і тому потребує стосунків з іншими людьми. Але також ми інтуїтивно розуміємо: щоб бути людьми в повному сенсі слова, нам потрібні стосунки з тим, що можна назвати надлюдським – із Землею, Великою Матір'ю. Стівен Хардінг говорить про важливість нашого контакту з природою, але не через раціональне мислення. Наприклад, ми можемо споглядати ліс не як ареал, де існують скелі, рослини, тварини, а як живу істоту, що пульсує, дихає, і можемо спробувати внутрішньо відчутти її через почуття та інтуїції. Такий досвід стане частиною того, що в певний момент приведе нас до відновлення цих необхідних нам стосунків з Землею.

Через антропоцентризм ми вважаємо, що маємо право експлуатувати все, що нас оточує, та перетворювати життя планети на інструмент задоволення власних потреб. Таке ставлення не дозволяє нам бачити далі від свого носа - поза нашими межами та вузьким поглядом, внаслідок якого ми сприймаємо себе як найрозвинені-

ших істот у світі. Це навіть призвело до того, що ми розділили світ на природний і штучний, відносячи до останнього те, що створено людською винахідливістю. Проте ми не усвідомлюємо, що наша інженерія не перевершує архітектурних чудес, створених багатьма живими істотами: як от павук снує своє павутиння чи птахи мостять гнізда, і все це є архітектурою життя.

Справа не в штучному і природному, а в тому, що підтримує природний баланс або руйнує його. Проблема полягає в антропоцентричному ставленні, яке прагне розгадати таємниці природи, не гребуючи насильством і тортурами, як проголошував Френсіс Бекон, засновник сучасної експериментальної науки. Проти такого погляду виступав філософ Гете, який пропонував споглядальне ставлення: з любов'ю прислухайтеся до природи, доки вона не довірить вам своїх таїн.

Платон і Сенека говорили, що завдяки такому спогляданню природи у людини формується велич душі. Ми повинні дивитися на Всесвіт очима художника, а не утилітарним поглядом, як казав Берзон. Це дозволить нам пізнавати речі, якими вони є насправді, керуючись задоволенням від пізнання, а не лише цікавістю та жагою користі.

Дійсно, коли ми безпосередньо споглядаємо природу, народжується досвід, який активізує наші почуття й відчуття, пробуджує емоції та інтуїцію. Попри те, що зазвичай ми віддаємо перевагу раціональному розуму, цей досвід надає нам можливість усвідомити Єдине Життя, присутнє в горах, низькодолах, річках... і може відкрити нам шлях до інтуїції душі, розумності Землі-Геї.

Переклад Н. Ніколаєнко ■

Джерело: <https://www.revistaesfinge.com/2023/04/fundamentos-filosoficos-de-la-ecologia/>

ЧОГО Я НАВЧИЛАСЬ У ШИПЕ ТОТЕКА

■ *Наталя Ніколаєнко*

Стародавні культури можуть відкрити нам наші власні таємниці. Сось тільки мова, якою вони з нами говорять, стара, іноземна. Якщо ж крок за кроком вивчати її, то слова-символи та історії-ритуали стають зрозумілими.

Щороку приходить весна, природа пробуджується та відновлюється після зимового сну-смерті, дерева розквітають, щоб потім плодоносити.

А що відбувається з насінням, яке має прорости? Воно помирає. Помирає як зерно, щоб народитися як паросток.

У ацтеків одним з найшанованіших божеств був Шипе Тотек – «наш володар із зідраною шкірою».

На світанку часів він приніс себе в жертву, зідравши з себе шкіру, аби дати життя людству. Його ототожнювали з зерням маїсу (кукурудзи), яке, перш ніж пустити паросток, «скидає» шкірочку. Без цього зернина не може прорости.

«Як ніжний паросток кукурудзи, твій бог приходить з твоїх гір, щоб побачити тебе, моє життя оновиться, а нова людина зміцниться. Народився той, хто керує війною.»

Фрагмент гімну до Шипе Тотек

Шипе Тотек був богом війни та весняного відродження природи.

Ці дві речі були спорідненими для ацтеків та інших народів Мезоамерики. Природа живе й розквітає, щоб принести себе в жертву і дати життя. Людина живе та обробляє землю або воює за неї і в такий спосіб приносить себе в жертву, щоб життя продовжувалось.

Життя і смерть завжди разом.

Тут можна згадати богів інших стародавніх цивілізацій: етрусського Мареса (прототипа римського Марса), який був богом врожаю та війни; а також давньоєгипетського Сета - великого воїна й бога плодючості.

Кожного року в дні, наближені до весняного рівнодення, в ацтеків починались великі святкування відродження й оновлення природи. Їх присвячували Шипе Тотеку.

Під час церемоній богу приносили в жертву найкращі качани маїсу, а також наймужніших воїнів, як запоруку хорошого врожаю.

Зерня маїсу скидає шкірочку, щоб прорости,

качан очищують від тотомокстла (листя), щоб приготувати, з воїна здирають шкіру як принесення його Богові – це апогей його призначення.

Не відкинувши старого, звичного, ми не зможемо вийти на новий рівень, змінитись, звільнитись, аби діяти за покликанням.

За життя бореться і той, хто захищає маїс від засухи, і той, хто захищає свій народ від ворога. Але справжня мета – оберігати Життя, нехай і ціною власного.

Щедрість і хоробрість завжди йдуть пліч-о-пліч.

І ще одна дуже цікава деталь. Шипе Тотек був покровителем ювелірів. Чому? Може, тому, що для надання металу форми спочатку його треба розплавити? А щоби самоцвіт проявив свою природу, з нього треба «зняти шкіру» та обмежити? Знову можна побачити паралелі з внутрішньою роботою людини над самою собою...

Щедрість, хоробрість і майстерність. Про ці чесноти мене спонукав замислитись Шипе Тотек...

Можливо, його стародавня мова стала трохи зрозумілішою. ■

ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ЖИТТЯ

Курс лекцій та практичних занять

18 лекцій
заняття щотижня

практичні заняття
двічі на місяць

курс вивчається
у 54 країнах

Програма

- Філософія як спосіб життя ▪ Індія ▪ Тибет ▪ Єгипет ▪ Рим і стоїки ▪ Конфуцій
- Платон ▪ Плотин ▪ Аристотель ▪ Свобода вибору і доля ▪ Філософія історії

Що дає курс практичної філософії

- пізнавати себе і вчитися володіти собою
- краще розуміти інших
- приймати події, виклики часу і не боятися змін
- розвивати критичне мислення, міркувати та розширювати світогляд
- розвивати символічне мислення та творчу уяву

Більше, ніж навчання

Разом ми робимо культурні і волонтерські проекти. У школі філософії «Новий Акрополь» ви знайдете однодумців, щоб допомагати природі та людям.

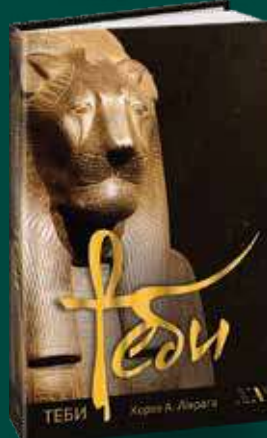
Запрошуємо у філософську подорож! Реєструйтесь і запрошуйте друзів:

 newacropolis.org.ua

 [philosophy_course](https://www.instagram.com/philosophy_course)

НА

НОВИЙ АКРОПОЛЬ
ВИДАВНИЦТВО

Готуються до друку

- Платон «Менон», «Кратил», Прокл «Коментар до діалогу “Кратил” Платона»
- Хорхе Анхель Ліврага «Анкор-учень»
- Хорхе Анхель Ліврага «Елементали»

Для придбання і розповсюдження звертатися:
nabooks.com.ua, facebook.com/NewAcropolisPublishing

+38 (067) 440-94-24